

Kreowanie nowych kwalifikacji rynkowych w powiązaniu z informacjami o zawodach

Creating new labour market qualifications in connection with information about professions

Słowa kluczowe: kwalifikacja, system kwalifikacji, montowanie stolarki budowlanej.

Key words: qualification, qualifications system, construction joinery assembling.

Abstract. The article presents the key sources of applications developed by VCC Foundation for registering market qualifications in the Polish National System of Qualifications. The author shows how the conceptual framework underlying the VCC System allows for creation of new market qualifications in the sectors vital for Polish economy. Based on the first qualification introduced to the Integrated Qualifications System: Construction Joinery Assembling, she also attempts at observing the connection between the market qualification and the description of professions in the areas of both the content and methodology.

Wprowadzenie. *Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (ZSK)* z dnia 22 grudnia 2015 roku wprowadziła w sposób formalny nową kategorię kwalifikacji zwanych rynkowymi. Zgodnie z brzmieniem Ustawy terminem tym określa się kwalifikacje nieuregulowane przepisami prawa, których nadawanie odbywa się na zasadzie swobody działalności gospodarczej¹. Jak sama definicja wskazuje, kwalifikacje te funkcjonują w polskim systemie kształcenia pozaformalnego, jednak dotychczas nie były w żaden sposób regulowane, a ich zakres merytoryczny, jakość i sposób weryfikowania był wyznaczany przez różnego rodzaju podmioty gospodarcze m.in. firmy szkoleniowe, instytucje zajmujące się certyfikowaniem, pracodawców czy stowarzyszenia branżowe. Jednocześnie kwalifikacje te cechuje największa dynamika zmian w zakresie dostosowywania się do potrzeb rynku pracy, przemian gospodarki. Z chwi-

¹ *Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015*, Dz.U. 2016 poz. 64, Warszawa 14 stycznia 2016, s. 2.

łą wejścia w życie Ustawy niejako dostrzeżono ich szczególną rolę w kontekście uczenia się przez całe życie (lifelong learning – LLL), nadając im status prawny i miejsce w systemie obok kwalifikacji nadawanych w systemie oświaty i szkolnictwa wyższego (pełnych i częściowych) oraz kwalifikacji uregulowanych (ustanowionych odrębnymi przepisami, których nadawanie odbywa się na zasadach określonych w tych przepisach)². Pomimo, iż struktura opracowanej w Polsce koncepcji ZSK i podziału kwalifikacji jest unikalna, gdyż bierze pod uwagę historię i cały dorobek krajowego systemu edukacji, to założenia podstawowe, a mianowicie uznawanie różnych dróg dochodzenia do kwalifikacji (poprzez kształcenie, szkolenie, samodzielne uczenie się) oraz wypracowanie wiarygodnych zasad uznawania kwalifikacji, mają swoje korzenie w europejskich pracach nad wdrażaniem koncepcji LLL. W 2008 roku Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej przyjęły *Zalecenie w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie* (PEIR 2008), uzupełnione w 2009 roku *Zaleceniem w sprawie uszanowania europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym* (PEIR 2009). Opracowanie obu dokumentów przyspieszyło prace w krajach członkowskich w zakresie wprowadzania systemów uznawania kwalifikacji, co zaowocowało opracowaniem Polskiej Ramy Kwalifikacji oraz wdrożeniem Ustawy o ZSK.

Założenia systemu VCC³ w odniesieniu do Polskiej Ramy Kwalifikacji i Europejskich Ram Kwalifikacji. Koncepcja VCC, która powstała w 2007 roku, jest wynikiem obserwacji zmian na międzynarodowym rynku pracy. Od samego początku, co jest wyeksplikowane w nazwie Vocational Competence Certificate, obszarem zainteresowania systemu było certyfikowanie kompetencji zawodowych. Jednym z podstawnych założeń opracowywania modułów edukacyjno-walidacyjnych VCC było połączenie wiedzy, umiejętności, kompetencji społecznych w odniesieniu do konkretnych kwalifikacji zawodowych, a także umiejętności informatycznych i branżowego języka obcego, które zintegrowane tworzą możliwości pozyskiwania pracownika o profilu dostosowanym do potrzeb gospodarki XXI wieku⁴.

Kolejnym fundamentem systemu VCC jest założenie, że zdobywane kwalifikacje powinny umożliwiać mobilność na międzynarodowym rynku pracy. Pozostaje to w zgodzie z polityką edukacyjną Unii Europejskiej oraz modelem społecznym flexicurity, w którym rozwój kompetencji zawodowych pracownika powiązany jest jednocześnie z jego elastycznością i mobilnością na rynku pracy, a także ze wzrostem bezpieczeństwa, polegającym na możliwości szybkiego znalezienia pracy na każdym etapie życia zawodowego (European Commission 2007)⁵.

² Tamże, s. 2.

³ VCC – Vocational Competence Certificate (Certyfikat Kompetencji Zawodowych).

⁴ B. Sobotka S., Fel I., Niewiadomska: *Walidacja kwalifikacji zawodowych nabywanych w ramach edukacji Pozaformalnej na przykładzie certyfikacji VCC*, *Zagadnienia Naukoznawstwa*, nr 1, 2017, s. 52.

⁵ Tamże, s. 53.

Trzecią cechą jest rozdzielenie procesu kształcenia od walidacji i certyfikowania, które w systemie VCC przejawia się zarówno w wydzieleniu w strukturze partnerskiej podmiotów pełniących funkcję Akademii Edukacyjnych oraz Partnerów Egzaminacyjnych, jak również roli Trenera i Egzaminatora, a także zapewnieniu narzędzi informatycznych i narzędzi umożliwiających nadzór nad rozdzielnością tych procesów.

I czwartą zasadą konstytuującą system VCC jest możliwość poddania się zainteresowanego kandydata procesowi weryfikacji (egzaminowi) bez względu na czas, miejsce czy formę zdobywania wiedzy i umiejętności.

Wyszczególnienie tych czterech zasad, na których opiera się system VCC pokazuje jego spójność z najważniejszymi kierunkami europejskiej polityki edukacyjnej, w szczególności założeniami:

- *Europejskich Ram Kwalifikacji* w zakresie rozumienia efektów uczenia się oraz możliwości dochodzenia do kwalifikacji różnymi drogami,
- *Programu na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia* (Komisja Europejska 2010a), który zwraca uwagę na konieczność przygotowania do pracy kandydatów posiadających adekwatne do potrzeb pracodawców kwalifikacje,
- projektu CELAN (*Language Strategies for Competitiveness and Employability*) poprzez uwzględnienie w kwalifikacji branżowego języka obcego na rzecz mobilności zawodowej,
- Europejskiej Klasyfikacji Umiejętności/ Kompetencji, Kwalifikacji i Zawodów ESCP (*European Skills/Competence, Qualifications and Occupational Taxonomy*) (European Commission 2013), poprzez powiązanie w standardzie VCC definiowania poszczególnych efektów uczenia się w systemie z procesami organizacyjnymi w przedsiębiorstwach w taki sposób, aby odpowiadały rzeczywistym działaniom na konkretnych stanowiskach pracy⁶.

Powyższe rozważania pokazują, że system VCC posiadał podwaliny ideowe i metodologiczne, które, w połączeniu ze standaryzacją systemu oraz wdrażaniem polityk zapewniających jakość, uzasadniały gotowość systemu, do wpisania się w krajowy Zintegrowany System Kwalifikacji. Droga ku opisywaniu kwalifikacji rynkowych oraz podjęcia prób włączenia ich do ZSK była naturalną konsekwencją rozwoju systemu VCC i zaowocowała zgłoszeniem przez Fundację VCC pierwszej kwalifikacji rynkowej pod nazwą *Montaż stolarki budowlanej* w dniu 23 sierpnia 2016 roku do ZSK.

Źródła nowych kwalifikacji rynkowych. Jednym z celów statutowych Fundacji VCC jest inicjowanie i wspieranie działań w zakresie promowania kształcenia zawodowego, monitorowanie potrzeb światowego rynku pracy, określanie kompetencji zawodowych dla nowopowstałych zawodów oraz uzupełnianie i aktualizowanie kompetencji w ramach posiadanych kwalifikacji⁷. Cele te są realizowane poprzez:

- opracowanie jednolitego standardu certyfikowania kompetencji potrzebnych na rynku pracy,

⁶ Tamże.

⁷ Statut Fundacji VCC

- opracowanie modelu szkolenia teoretycznego i praktycznego odpowiadającego na potrzeby pracodawców,
- monitorowanie sytuacji na krajowym i europejskim rynku pracy poprzez śledzenie oraz prowadzenie własnych badań w tym zakresie,
- współpracę z pracodawcami i praktykami przy opracowywaniu nowych kwalifikacji rynkowych.

Obecnie w systemie VCC prowadzona jest certyfikacja w obrębie prawie stu wystandaryzowanych modułów, obejmujących kompletną ścieżkę szkolenia i walidacji. Są to obszary bardzo różne zarówno pod względem stopnia zaawansowania umiejętności (w przełożeniu na ramę Kwalifikacji – poziomu PRK), ale także branży. Znajdą się tutaj między innymi kwalifikacje typowe dla sektora opieki, turystyki, gastronomii, budowlanego, ale także ochrony środowiska, usług rozwojowych czy ICT. Zgodnie z metodyką VCC wszystkie są tworzone w oparciu o współpracę z ekspertami-praktykami, posiadającymi ugruntowane doświadczenie zawodowe w obrębie umiejętności właściwych dla stanowisk pracy, gdzie kwalifikacje te są wykorzystywane.

Dla potrzeb dokumentacyjnych oraz działań monitorujących Fundacja VCC prowadzi rejestry umożliwiające przygotowywanie statystyk dotyczących osób poddających się walidacji w podziale na poszczególne moduły. Pozwala to na weryfikowanie zarówno zapotrzebowania rynkowego na poszczególne kwalifikacje, jak również wychwytywanie okresów popularności danych kwalifikacji. W połączeniu z danymi pozyskiwanymi z oficjalnych badań np. prognoz w zakresie zawodów deficytowych publikowanych w *Barometrze zawodów*, wyspecjalizowanych raportów branżowych, raportów komercyjnych dotyczących publikowanych ofert pracy (np. kwartalne raporty Pracuj.pl), ale także uzupełnione informacjami pozyskiwanymi od przedsiębiorców, Fundacja VCC dokonuje weryfikacji zapotrzebowania na daną kwalifikację. Naturalnym zatem pierwszym źródłem nowych kwalifikacji rynkowych jest portfolio dotychczasowe Fundacji VCC. Na 13 dotychczas złożonych przez nią wniosków o włączenie kwalifikacji rynkowych aż 7 dotyczy kwalifikacji, które były objęte już certyfikacją VCC. Kolejnym źródłem nowych kwalifikacji są obszary kompetencyjne zgłaszane do certyfikacji przez osoby i podmioty zewnętrzne, dla których w systemie VCC nie ma wystandaryzowanych modułów w portfolio. Fundacja prowadzi rejestr takich zgłoszeń i w przypadku powtarzającego się dużego zapotrzebowania na daną certyfikację na przestrzeni czasu, przeprowadza weryfikację w odniesieniu do danych zewnętrznych i podejmuje decyzję o opisaniu nowej kwalifikacji rynkowej. W tym przypadku opis kwalifikacji rynkowej tworzony we współpracy z ekspertami branżowymi jest pierwotny w stosunku do wystandaryzowanego modułu szkoleniowo-walidacyjnego. W trzeciej ścieżce nowa kwalifikacja jest wynikiem współpracy Fundacji z organizacją reprezentującą konkretny sektor. Przykładem takiej kwalifikacji jest pierwsza w Polsce włączona do ZSK kwalifikacja rynkowa *Montowanie stolarki budowlanej*⁸, która była wynikiem podjęcia przez Fundację VCC kooperacji z największą organizacją branżową w zakresie stolarki budowlanej Związkiem „Polskie Okna i Drzwi” (POiD). Pierwszym krokiem było wspólne przygotowanie przez organizację modułu

⁸ Obwieszczenie Ministra Infrastruktury Budownictwa z dnia 7 lipca 2017

VCC, na bazie którego powstała zaplanowana już w module struktura kwalifikacji oraz opis efektów uczenia się, który pojawił się w ostatecznie złożonym wniosku. Opis produktów, dokumentację techniczną i zdjęcia do opracowania modułu dostarczyły firmy będące członkami Związku „POiD”. Również zapotrzebowanie było bezpośrednim wynikiem obserwacji i danych przekazanych przez organizację branżową (m.in. „Raport stolarki okiennej i drzwiowej w Polsce 2016 r.”). U źródła kwalifikacji było zapotrzebowanie na podniesienie jakości robót montażowych stolarki, gdyż według danych z raportu, aż 65% reklamacji okien i drzwi dotyczyło wad montażu okien i drzwi, a nie samych produktów. Przy ogromnej skali produkcji oraz eksportu polskiej stolarki okiennej i drzwiowej, dla producentów stolarki zrzeszonych w Związku, stało się istotną potrzebą wystandaryzowanie kwalifikacji monterów, które przełoży się na jakość usług montażu. Dzięki włączeniu kwalifikacji do ZSK i uzyskaniu przez Fundację VCC uprawnień do certyfikowania, obecnie wszystkie osoby zainteresowane jej potwierdzeniem mogą podejść do procesu weryfikacji. W czerwcu bieżącego roku odbyły się pierwsze procesy walidacyjne, do których przystąpili uczniowie Państwowego Zespołu Szkół Budowlanych w Bytomiu.

Kwalifikacja Montowanie stolarki budowlanej w powiązaniu do opisu informacji o zawodach. Pomimo iż sam pomysł na kwalifikację *Montowanie stolarki budowlanej* oraz jej kształt był wynikiem bezpośredniej współpracy Fundacji VCC ze Związkiem „POiD” to związków kwalifikacji rynkowych można szukać także w odniesieniu do *Klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania*, publikowanej w tekście rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 grudnia 2017 roku. Celem klasyfikacji jest realizacja i wsparcie zadań z zakresu pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego, gromadzenia danych do określania polityki zatrudnienia i kształcenia ustawicznego oraz prowadzenia badań, analiz, prognoz i innych opracowań dotyczących rynku pracy.

W klasyfikacji tej, w odniesieniu do przedmiotowej kwalifikacji, możemy odnaleźć dwa zawody pokrewne: *Monter stolarki budowlanej* (712906) oraz *Monter bram* (421401)⁹. W opisach zawodów znajdziemy zarówno elementy wspólne dla kwalifikacji, jak i te, które znacząco je różnią. Zwracając przede wszystkim uwagę na syntezę zawodu *Monter stolarki budowlanej* i niejako odpowiadającą jej syntetyczną charakterystykę kwalifikacji *Montowanie stolarki budowlanej* należy stwierdzić, iż opisy te różnią się zakresem efektów uczenia się. W opisie zawodu znajdziemy nieobecne w kwalifikacji rynkowej umiejętności związane z montażem schodów, balustrad, witryn oraz fasad budynków mieszkalnych oraz wskazane jako zadania zawodowe dodatkowe montowanie mebli kuchennych na wymiar, szaf wnękowych i innych akcesoriów wnętrzarskich. Z kolei w opisie kwalifikacji rynkowej wyodrębnia się dodatkowo

⁹ Obwieszczenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz.U. 227).

montaż okien dachowych oraz montaż drzwi balkonowych. W ujęciu tabelarycznym porównanie przedstawia się następująco:

Tabela 1. Oprac. własne na podstawie Obwieszczenia o włączeniu kwalifikacji rynkowej *Montowanie stolarki budowlanej* oraz opisu zawodu *Monter stolarki budowlanej (712906)*

Kwalifikacja Montowanie stolarki budowlanej	Zawód Monter stolarki budowlanej (712906)
Montuje drzwi zewnętrzne i wewnętrzne, okna, parapety, bramy.	
Montuje okna dachowe, montuje drzwi balkonowe.	Montuje schody, balustrady, witryny oraz fasady budynków mieszkalnych, montuje meble kuchenne na wymiar, szafy wnękowe i inne akcesoria wnętrzarskie.

W klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy został wyodrębniony także zawód *Monter bram* (421401). Dokonując analogicznego jak wyżej porównania umiejętności zawartych w opisie zawodu i kwalifikacji rynkowej części wspólne oraz specyficzne wyglądałyby następująco:

Tabela 2. Oprac. własne na podstawie Obwieszczenia o włączeniu kwalifikacji rynkowej *Montowanie stolarki budowlanej* oraz opisu zawodu *Monter bram (421401)*

Kwalifikacja Montowanie stolarki budowlanej	Zawód Monter bram (421401)
Montuje bramy, w tym dobiera narzędzia i materiały do montażu bram, wykonuje montaż poszczególnych elementów bram oraz roboty wykończeniowe, ocenia jakość wykonania robót montażowych.	
Wykonuje roboty związane z demontażem bram. Wykonuje montaż okien zewnętrznych i drzwi balkonowych, montaż okien dachowych, montaż drzwi zewnętrznych i wewnętrznych.	Oceni prawidłowe wykonanie instalacji elektrycznej zasilającej bramę poprzez ogłędziny i sprawdzenie prawidłowego zabezpieczenia obwodu zasilającego oraz prawidłowego doboru przewodów.

Powyższe analizy pokazują, iż opisy zawodów prezentowane w *klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy* oraz opisy kwalifikacji rynkowych włączanych do ZSK mogą różnić się zakresem uwzględnianych w nich umiejętności. Wydaje się, że kluczowe w zakresie ułatwienia poruszania się osobom funkcjonującym na rynku pracy oraz pracodawcom w dość zawilej terminologii kwalifikacji i zawodów oraz różnych rejestrów je obejmujących, byłoby docelowe uwzględnienie w opisach części wspólnych oraz ewentualnych różnic, a także wyjaśnienie relacji między zawodem a kwalifikacją rynkową.

Bibliografia

1. Bacia E., 2014, *Walidacja efektów uczenia się uzyskanych poza systemem edukacji formalnej jako nowe wyzwanie dla polityki na rzecz uczenia się przez całe życie*, Warszawa 2014, Instytut Badań Edukacyjnych.
2. CELAN, 2016, dokument internetowy: http://www.celan-platform.eu/language_needs_questionnaire.html [dostęp: 27.09.2018].
3. European Commission, 2007, *Towards Common Principles of Flexicurity: more and better jobs through fl exibility and security* – Brussels, 27 June 2007, COM(2007) 359 final.
4. *Obwieszczenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 grudnia 2017 w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania* (Dz.U. 227).
5. *Obwieszczenie Ministra Infrastruktury Budownictwa z dnia 7 lipca 2017 o włączeniu kwalifikacji rynkowej Montowanie stolarki budowlanej do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji*.
6. PEIR, 2008, *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie*, 2008/C 111/01, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0506\(01\)&from=PL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0506(01)&from=PL) [dostęp: 24.09.2018].
7. Sobotka B., Fel S., Niewiadomska I., *Walidacja kwalifikacji zawodowych nabywanych w ramach edukacji Pozaformalnej na przykładzie certyfikacji VCC*, *Zagadnienia Naukoznawstwa*, nr 1, 2017
8. *Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015*, Dz.U. 2016 poz. 64, Warszawa 14 stycznia 2016.
9. Ziewiec-Skokowska G., Danowska-Florczyk E., Stęchły W. (red.). *Opisywanie kwalifikacji nadawanych poza systemami oświaty i szkolnictwa wyższego. Poradnik*. Warszawa 2016, Instytut Badań Edukacyjnych.

Edyta MIGAŁKA, Radosław PANAS
Fundacja VCC, Lublin